

יכול יהו נדרים אלו מופרין?

תלמוד לומר "אישה יקימנו, ואישה יפרנו" — דדוקא אישה יקיים ויפר את נדריה ולא שלוחו, דברי רבי יאשיהו.

אמר לו רבי יונתן לרבי יאשיהו: הרי מצינו בכל התורה כולה ששלוחו של אדם כמותו, ולפיכך אף הפרת נדרים מועילה על ידי שליח⁽²⁸⁾.

וכל המחלוקת בין רבי יונתן ורבי יאשיהו היא רק לפי רבי אליעזר, הסובר שיכול להפר קודם שנדרה. אבל לחכמים, שאינו יכול להפר נדר לפני שנדרה אותו, הרי כל מה שהוא לא יכול לעשות, אין הוא יכול לעשות לכך שליח. ר"ן

ומביאה הגמרא ראיה מזה לספק דידן:

הרי לדעת רבי יונתן מועיל הפרה על ידי שליח.

ואפילו רבי יאשיהו, הסובר שלא מועילה הפרה על ידי שליח, לא קאמר זאת אלא משום דגזירת הכתוב הוא, דילפינן מהפסוק "אישה יקימנו ואישה יפרנו" שדוקא בעל מפר, ולא שליח.

אבל בלי הפסוק, היה הדין דלכולי עלמא שלוחו של אדם כמותו, ואף השליח יכול להפר.

ואם כן, יש ראיה שלא צריך לשמוע את הנדר. כי אם נאמר שצריך שמיעה, אם כן איך יכול השליח להפר? והא לא שמיע ליה⁽²⁹⁾ [הרי הבעל עדיין לא שמע את הנדר].

ודחינן: הכא נמי, דאמר ליה הבעל עג-א לאפוטרופוס: לכו שמענא מיפר לה — שהפרה תחול כאשר אשמע את הנדר.

ומקשינן על זה:

תנאים בהפרה? הלא הגמרא בכתובות אומרת שכל חלות שאיננה שייכת על ידי שליחות אי אפשר לעשות בה תנאי?

29. הראשונים מקשים על דברי הגמרא, מדוע צריך שדוקא הבעל ישמע את הנדר הלא כיון שהאפוטרופוס הוא שלוחו של הבעל ושלוחו של אדם כמותו הרי זה נחשב כאילו שמע הבעל.

והר"ן מתרץ, שאם הדין הוא שאין הבעל יכול להפר בלא שמיעה, אם כן כל זמן שלא שמע אינו יכול למנות שליח להפר, כיון שכל דבר שהבעל בעצמו אינו יכול לעשות, אף שלוחו אינו יכול לעשות זאת.

ומסתפקים האחרונים בביאור הצד בגמרא שאי אפשר להפר לפני ששמע, האם קודם

שאי אפשר להפר נדרים שעדיין לא חלו. אבל משמע שאם היו הנדרים חלים אף רבנן היו מודים שמועילה ההפרה, ואם כן קשה, כיצד מועילה ההפרה הלא עדיין לא שמע הבעל את הנדר.

28. הבית יוסף אומר שהמחלוקת של רבי יונתן ורבי יאשיהו היא אף בקיום על ידי שליח.

ויש מהאחרונים שכתבו שבקיום אף רבי יונתן מודה שלא מועיל על ידי שליח, כיון שבקיום אין המקיים פועל את חלות הקיום, אלא בכך שמביע את הסכמתו לנדר מתקיים הנדר על ידי שמים, ולכן לא שייך בזה שליחות. (בד קודש).

והרעק"א מקשה לפי רבי יאשיהו, הסובר שאי אפשר להפר על ידי שליח, כיצד שייך לעשות

לכי שמע ליפר לה — מדוע מינה הבעל את האפוטרופוס להפר, הלא בלאו הכי לא תחול ההפרה עד שישמע הבעל בעצמו את הנדר, ואם כן כאשר ישמע יפר לה הבעל בעצמו?

חרש — מהו שיפר לאשתו?

וצדדי הספק הם:

ומתציגין: **היא סבר** [סבר הבעל בלבן] **דלמא מטרידנא** [שמא אהיה טרוד כשאחזור] ולא אספיק להפר את הנדרים,

האם משמעות דברי הכתוב "ושמע אישה"

אפוטרופוס לזה?

והר"ן מתרץ שאם הבעל בעצמו היה מיפר אם כן לא היה יכול לחזור בו מההפרה, ואילו כאשר האפוטרופוס מיפר אם כן יכול הבעל לחזור בו ולבטל את שליחותו של האפוטרופוס כל זמן שההפרה עדיין לא חלה.

ויש להקשות על דברי הר"ן שאומר שאם הבעל בעצמו מיפר אינו יכול לחזור בו, דהלא הדין הוא שאדם הפועל חלות שלא תחול אלא לאחר זמן יכול לחזור בו כל זמן שעדיין לא חל, ואם כן בסוגיא דידן שההפרה אינה חלה אלא לאחר שישמע את הנדר, יוכל הבעל לחזור בו כל זמן שלא שמע אפילו אם הפר הוא בעצמו.

אמנם, הר"ן לשיטתו (בפירוש ב' לעיל בהערה 1) מובן היטב, כיון שהר"ן סובר שלאחר שישמע אז חלה ההפרה מלמפרע משעה שהפר, ובאופן זה הדין הוא שאינו יכול לחזור בו כיון שההפרה כבר חלה. אבל אם האפוטרופוס יפר יוכל הבעל לבטל את שליחותו וממילא אין כאן הפרה כלל. [רש"ש]

31. ולמסקנת הגמרא לא נפשט ספק זה האם שמיעה מעכבת בהפרת הנדר.

אך הרמב"ן והרמב"ם פסקו שאין שמיעה מעכבת, והוכחתם מדברי הגמרא להלן שאמרינן "את"ל בעל מיפר בלא שמיעה" ומשמע מזה שהגמרא נקטה לדינא שאין צורך בשמיעת האב או הבעל להפרת הנדר.

השמיעה אין לו זכות גמורה בנדרה, ורק לאחר ששמע את הנדר זוכה זכות גמורה להפר את הנדר, או שאין השמיעה מעלה ומורידה בזכות ההפרה, אלא שכך הוא סדר התורה שצריך שקודם ישמע ואח"כ יכולה לחול ההפרה.

ולכאורה מדברי הר"ן ישנה ראייה שהשמיעה היא שמקנה לו את זכותו בנדר, ולכן כל זמן שלא שמע עדיין אין לו זכות גמורה בנדר ואינו יכול למנות שליח להפר. כי אם נאמר שזהו רק תנאי בעלמא, שאמרה תורה שאפשר להפר רק אחרי ששומע את הנדר, אבל זכיותו בנדר היא זכיה גמורה, אם כן מדוע שלא יוכל למנות שליח שיפר בשעה שהשליח ישמע את הנדר.

והרא"ש מתרץ את קושית הראשונים, שלא מועילה שליחות על דברים דממילא אלא על דברים של עשיה, ועל כן לא שייך מינוי שליחות על שמיעה. והקצות החושן (בסימן קפ"ב ס"ק א') דימה דין זה למה שמצינו שאי אפשר למנות שליח על הנחת תפילין וכדומה, והטעם משום שהתפילין צריכים להיות מונחים על ראש המשלח, ואין גופו של השליח נחשב כגופו של המשלח כיון שאין זה דבר עשיה אלא דבר דממילא, ואין בזה דין שליחות.

30. לכאורה קשה, הלא באופן זה שההפרה חלה רק כאשר ישמע הבעל את הנדר, אם כן יכול הבעל בעצמו להפר את הנדרים ואין צורך להעמיד אפוטרופוס לכך, ומדוע העמיד

מששים עשורונים, שאז אין השמן והסולת ראויים להבלל יחד, יעכב הדבר את כשרות קרבן המנחה. וכך אמר רבי זירא:

כל הראוי לבילה, בלילה — אז אין הבילה בפועל מעכבת בו, ואין צורך לבלול בפועל.

ואולם, **כל שאינו ראוי לבילה** [כגון שהמנחה היא יותר משישים עשורונים, ואינה נבללת יפה עם השמן], **אז אי אפשרות הבילה — מעכבת בו,** והמנחה פסולה⁽³²⁾.

והוא הדין בהפרת בעל חרש, כיון שאינו ראוי לשמיעה, חסרון אפשרות השמיעה מעכב בו, ואינו יכול להפר בלא שמיעה.

או דלמא שהדין של "ושמע אישה", לא מעכב כלל, ואין צורך שיהא ראוי לשמיעה?

אמר רבא:⁽³³⁾ **תא שמע** מהא דתניא:

"ושמע אישה" — פרט לאשת חרש.

שמע מונה, מיצטה התורה בפירוש אשת חרש, שאי אפשר לבעלה להפר לה נדרה.

היא, שאפילו אם תמצא לומר שבעל מיפר בלא שמיעה ואין צורך שישמע בפועל, זה משום ד"בר מישמע" הוא, ויכול להתקיים בו הפסוק "ושמע אישה".

אבל חרש, דלאו "בר מישמע" הוא, ואי אפשר שיתקיים בו "ושמע אישה", **חיינו דרבי זירא** [דומה דין זה לדין של רבי זירא].

דאמר רבי זירא:

קרבן מנחה, הקרב מסולת לבלול בשמן, יש להביאו בכלי ובשיעור הראוי לבלול בו את הסולת עם השמן.

וקבעו חכמים שיעור של ששים עשורונים קמח, שעד שיעור זה נבללים היטב הסולת והשמן, אבל מעבר לזה אין הם נבללים היטב.

אך אין צורך לבלול בפועל את השמן והסולת כדי שתהיה המנחה כשרה, אלא די ליצוק את השמן בכלי של הסולת, באופן שיהיה הקמח והשמן "ראויים לבלילה".

אך אם יתן את הקמח והשמן בשיעור הגדול

הנדר בכל זאת צריך הבעל להיות אדם הראוי לשמיעה.

33. בשיעורי הגר"ד פוברסקי זצ"ל הקשה, מדוע לא פשטה הגמרא ספק זה ממשנה לקמן דף פו ב, דאיתא שם, אם נדרה מתאנים והיה הבעל סבור שנדרה מענבים והפר לה, לא חלה ההפרה. ומפרשת הגמרא שם משום שזוהי הפרה בטעות. ואם נאמר ששמיעה מעכבת, אין צורך לטעם של הפרה בטעות, שהרי לא שמע הבעל את הנדר האמיתי ולא תחול ההפרה?

32. הגר"ז מפרש בדברי רבי זירא שאין הכונה שבאופן שאי אפשר לבלול אז דין הבלילה מעכב, והמנחה נפסלת מחמת חסרון הבלילה. אלא זה רק דרשה בעלמא, דדרשינן מהפסוק "בלולה בשמן" שיש צורך במנחה הראויה לבלילה, ולפי האמת אין המנחה פסולה משום חסרון בלילה אלא ממיצוט הפסוק.

וכן צריך לפרש בסוגיתנו לגבי חרש, שאין כונת הגמרא לומר שבחרש מעכבת השמיעה, שהרי אין צורך בשמיעה דוקא, כי אפשר שידע על ידי שיכתבו לו. אלא שכך דרשינן מהפסוק "ושמע אישה", שעל אף שאין צורך בשמיעת

איבעיא להו:

בעל, מהו שיפר לשתי נשיו בבת אחת?

האם מה שכתוב בתורה "יניא אותה", הוא בדוקא, אותה לבדה, ולא שתי נשיו כאחת.

או לאו דוקא⁽³⁴⁾.

אמר רבינא [ופשט רבינא מברייתא]:

תא שמע: אין משקין מי סוטה לשתי סוטות כאחת, מפני שלבה גם בחבירתה — ואם תראה אחת שחברתה טהורה, תגיס ליבה ולא תודה שאכן נטמאה.

רבי יהודה אומר: לא מן השם הוא זה [אין הטעם מפני זה].

אלא, משום שנאמר "והשקה", ודרשינן מהא שכתוב והשקה במפיק ה"א, שמשמע אותה לבדה.

ואם כן, נמצא שספק דידן תלוי במחלוקת תנא קמא ורבי יהודה האם לשון "אותה" משמע אותה לבדה, או לא⁽³⁵⁾.

מתניתין:

עג-ב בוגרת מאורסת, וכן נערה המאורסה, ששהתה י"ב חדש.

וכן אלמנה המאורסת ששהתה ל' יום —

רבי אליעזר אומר: הואיל ובעלה חייב במזונותיה כיון שכבר הגיע זמן שתקנו להם חכמים להינשא — יפר הבעל לבדו את נדריה, ללא שותפות האב, כאילו כבר נשאה לאשה.

וחכמים אומרים: אין הבעל מיפר — עד שתכנס לרשותו.

גמרא:

אמר רבה: רבי אליעזר ו"משנה ראשונה" — אמרו דבר אחד [אותו דין].

דתנן במסכת כתובות [נז א]:

נותנין לבתולה המאורסתזמן של י"ב חדש לפרנס את עצמה.

הגיע י"ב חדש ולא נישאו — אוכלת משלו [משל הבעל, שמזונותיה עליו].

ואם היא מאורסת לכהן — אוכלת בתרומה [כדין אשת כהן].

אבל אם ארוסה הכהן מת, והרי היא ממתינה ליבום [ואפילו אם המתינה ליבום י"ב חודש] — היבם, אינו מאכילה בתרומה.

אם עשתה [חלפו עליה] ששה חדשים בפני הבעל ולאחר מכן מת הבעל וחלפו עליה

35. זהו פירוש הרא"ש. וכן הר"ן מביא פירוש זה ומוסיף שכיון שהלכה כתנא קמא אם כן הוא הדין לגבי הפרה יכול הבעל להפר לשתי נשיו בבת אחת, וכן פסק הרמב"ם. אבל הרמב"ן מפרש, שאף תנא קמא מודה

34. כתב האור שמח שכל הנידון בגמרא הוא רק לגבי הפרה, אבל בקיום אפשר לקיים בבת אחת, כיון שקיום בלב מועיל. ובלב לא שייך "בבת אחת", משום שכל מחשבה היא בפני עצמה, ואין זה נחשב בבת אחת.